

„Dom Bernarde Albe“, Federiko Garsija Lorka / Ana Grigorović, Narodno pozorište u Beogradu i „Severoistok“, Torsten Buhštajner / Jana Maričić, Bitef teatar

Drame žena u patrijarhalnim svetovima

Lorkina drama „**Dom Bernarde Albe**“ (1936) je nesporno značajna u istoriji pozorišta, zbog svojevrsnog poetskog stila, ali i zato što predstavlja dokument o jednom patrijarhalno-ruralnom društvu. Ipak, Slobodan Selenić je sa pravom pisao da Lorkine drame imaju veću poetsku nego dramsku snagu, veće literarne nego teatarske vrednosti. Takođe, za osnovni sukob u „Domu Bernarde Albe“, između rigoroznog tradicionalnog morala i vulkanskih strasti, ne može se reći da je ovde danas aktuelan. Lorkin sugestivan opis ograničenog položaja žena u zatvorenom društvu, dramu njihove skučenosti i nemogućnosti izbora, u tom ekstremnom obliku ne prepoznajemo kao naš problem. Zato je u osnovi diskutabilna odluka da se ovaj komad postavi na scenu.

Rediteljka Ana Grigorović i dramaturškinja Vanja Nikolić su napravile pohvalne pomake u pravcu značenjskog osavremenjivanja radnje. U predstavi je akcentovan motiv malograđanskog ogovaranja koji nam je i danas blizak. Glumice su vešto predstavile lica drame pogubnog patrijarhata, sredine u kojoj smrt definiše život, i simbolički i konkretno. Svetlana Bojković igra sluškinju Ponsiju, neposrednu i prodornu, najljudskiju u tom okruženju. Neumoljivo tvrdu, gordu i vojnički strogu Bernardu autoritativno predstavlja Dara Džokić. Čerke koje su prinuđene na poslušnost i krajnju egzistencijalnu skučenost igraju Suzana Lukić, Sloboda Mićalović, Zorana Bečić, Dubravka Kovjanić i Zlatija Ocokoljić Ivanović.

Tragičan kraj je u predstavi provokativno rešen. Nakon raspleta događaja ostaje samo tišina, što su i Bernardine poslednje reči u komadu. Rediteljka je na tom mestu ukinula govor - poslednje replike teksta se ne izgovaraju, već se projektuju u pozadini. Ovim brehtovskim postupkom je izgrađena emotivna distanca prema događajima, čiji je smisao izoštravanje kritičke svesti gledalaca. Uprkos dramaturško-rediteljskim pokušajima da se ovaj komad scenski oživi, kao i vrednim glumačkim naporima, predstava „Dom Bernarde Albe“ u celini slabo komunicira sa današnjom publikom.

Tema savremene drame „**Severoistok**“ Torstena Buhštajnera, čije su akterke takođe isključivo žene, sa druge strane je prodorno aktuelna. Komad ima dokumentarističku osnovu - bavi se događajima koji su se odigrali 2002. godine, u moskovskom pozorištu Dubrovka. Da podsetimo, grupa naoružanih Čečena je tada upala na izvođenje mjuzikla „Severoistok“ i za taoce uzela gledaoce i učesnike predstave. Buhštajnerovu dramu čine uglavnom monološke, fragmentarne i lične ispovesti tri žene koje su bile te večeri u pozorištu, Ruskinje, Letonke i Čečenke. Iz različitih uglova se pripovedaju užasi rata i terorizma, bolne posledice neprekidnih lanaca činjenja nasilja, potpuni gubitak dostojanstva. Ipak, tekstu fali univerzalnijeg tumačenja problema terorizma, na primer filozofskog sagledavanja političkih mehanizama, koji bi mu dali višeslojnost. U ovom obliku se on uglavnom svodi na izazivanje emotivne reakcije gledalaca povodom krvorpolića i bezumlja rata.

Rediteljka Jana Maričić jasno vodi scensku radnju. Pred nama se nižu dramatični prizori, izgrađeni na spoju snažne igre glumica, upečatljivih sukoba između svetla i mraka, i uznemirujućih minimalističkih zvukova (kompozicija Božidar Obradinović). Scena je svedeno, stilizovano i elegantno dizajnirana. Par stolica, neonska svetla i prozirna platna u pozadini, iza kojih se akterke avetinjski pojavljuju, označavaju prostor dešavanja radnje, konkretan, ali i univerzalan (scena Jasmina Holbus, kostim Adrijana Pajić).

Predstava je upečatljiva u pogledu transfera doživljaja ratnih užasa. Glumice Katarina Žutić (Ruskinja), Milica Janevski (Letonka) i Jovana Gavrilović (Čečenka) su psihološki verodostojno oživele različite strane patnji žrtava rata. Izazvale su osećanja muke i teskobe, povodom beskrajnih posledica zverstava počinjenih na bojnim poljima. Imajući u vidu situaciju na polju globalne politike, antiratne teme u pozorištu su alarmantno važne. Očigledna je potreba za stalnim podsećanjem na posledice destruktivnih politika u čijoj osnovi se nalaze finansijski interesi, a ne ideološka uverenja koja se formalno nameću. Neophodno je neprestano isticanje da u ratovima nema pobednika, istorija ratovanja je ostavljala za sobom samo gubitnike.

Ana Tasić